

חינוך בפרשה - עקב

במחשבה תחילה

הצדיק רבי ישראל מסלנט ביקר בבית מלמד תשב"ר. המלמד זה היה אהוב בצורה יוצאת דופן על תלמידיו, ושמו הטוב יצא למרחוק. ורבי ישראל בא לראות את דרכיו והנהגותיו.

והנה, כאשר שהה רבי ישראל בביתו, התנהג ילד בצורה בלתי נאותה. הביט בו המלמד, קם, תוך שמוסיף להביט בו, ויצא לחדר האחר. המלמד חזר כשהוא לבוש בבגד של שבת. במקלו הקטן הכה לתלמיד על כף ידו. התפלא רבי ישראל, וכי הקאת תלמיד כהענשה היא 'מצוה' כה רבה, שהמלמד לבש בגדו של שבת?

כששאלו רבי ישראל לדבר, השיב המלמד: "כאשר תלמיד מתחייב עונש, אינני פועל מיד. אני עוצר, הולך לחדר הצדדי, לובש את הבגד השפתי, המכובד. רק אז אני חוזר להעניש אותו". הוסיף המלמד והסביר "בזמן שאני מחליף את הבגדים, הכעס הטבעי שלי שוכך לחלוטין. כשאני ניגש לילד בבגדי שבת, אני מזכיר לעצמי ולתלמיד - שהעונש אינו נקמה או פריקת עצבים, אלא מעשה חינוכי קדוש שנעשה מתוך אהבה ודאגה עמוקה לעתידו..."

הבין רבי ישראל כי גם כאשר המלמד נאלץ להעניש תלמיד על התנהגותו, היאך הילד קיבל את הדין באהבה ולא נטר טינה.

עבודת ההוראה קשה היא מאוד. עומד מלמד מול עשרות דרדקים, עליו להשקיע בהוראה, במסירת החומר הנלמד, תוך מעקב אחרי מעשיהם, ועליו להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד. משימת חובה היא לשמור על שקול הדעת "תוך כדי", חלילה לא לאבד את שלוה, לא להגיע לידי כעס, וכמובן לא להיגרר להתנצחויות!

מאמר זה מתפרסם ב'חופש הגדול' בו הכיתה עברה לבית... ההורים, שבמשך השנה מתמודדים עם הילדים רק בבוקר ובערב, ואיך שהוא מסתדרים ב'שבת קודש', וברוב השעות הילדים בת"ת, נעשים כעת 'ממלאי מקום' המלמד לאורך כל שעות היום... המאמר חשוב עבורם שבעתיים, "רבש"ע, מתי כבר ר"ח אלול...".

בפרשתנו מספר משה לדור 'באי הארץ' על חטאי אבותיהם, ובהם חטא העגל, ללמד מוסר ודעת. "ואֶפֶן וְאֶרֶץ מִן הָהָר... וְשָׁנִי לַחַת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי. וְאָרָא וְהִנֵּה חֲטָאתָם לַה' אֱלֹקֵיכֶם, עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִסֶּכֶה, סִרְתֶּם מִהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה'...! וְאֶתְפֹּשׁ בְּשָׁנִי הַלַּחַת וְאֶשְׁלַכְכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֶשְׁבְּרֶם לְעֵינֵיכֶם".

שבירת הלוחות היה עונש חמור לבני ישראל. בספרים הק' נלמד עומקם של דברים שבמעשה זה עורר זכות והגן על עם ישראל, עד שהקב"ה הודה לו – כפי שנאמר במילים החותמות את התורה "וְלִכְלֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וְלִכְלֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינָיו כָּל יִשְׂרָאֵל. פִּירֵשׁ"י "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנא' וְאֶשְׁבְּרֶם לְעֵינֵיכֶם. והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנא' 'אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ יִישָׁר כַּחַךְ שְׁשִׁיבֶרְתָּ!".

אך משה רבינו מלמד לדורות: לעתים אכן נדרשת ענישה ותגובה, אך יש תנאי להצלתחן. משה מוסיף ומדגיש 'וְאֶתְפֹּשׁ בְּשָׁנִי הַלַּחַת'. אינו מגיב בחיפזון מתוך כעס ומשליך את הלוחות מיד. תחילה תופסם, מחבקם אל לבו, מהרהר ביישוב הדעת, ומחליט להשליכם. העונש ראוי ונדרש – רק אחרי יישוב דעת.

אני שומע ממחנכים "אם אני לא מגיב מיד - זה מראה חולשה". לא נכון! כשיודעים שההורה/המחנך ממתין - כדי לחשוב, ולעתים אף יום יומיים, אין זו חולשה, אלא, אדרבא, עוצמה! כשמענישים מתוך רוגע, מבינים הם את חומרת המעשה, ואינם עסוקים כעת בלהרגיש קורבן של הכעס שלנו. מטרת העונש היא לתקן ולהרתיע, לא לפרוק עצבים. רק איפוק מאפשר לנו למצוא את העונש במינון המדויק. הורה נחפז, מעניש בִּצְרָחָה "אתה לא נוסע אתנו לחתונה!" ואז קולט שהגזים ונאלץ לסגת... מי יצא מוחלש?

עונש אינו נקמה, ואם הוא בא בכעס - אינו עונש אלא התנצחות וגברתנות. אמנם סיפרתי על המקל ביד המלמד, דבר שאינו נוהג כיום, אך הלוואי שתהיה לנו היום היישוב הדעת של מלמד זה שעוד נהג להכות... איפוק הוא לא ויתור, אלא צבירת כוח לתגובה נכונה. לפני שבירת כלים – תפס ראש, עצר וְחָשַׁב.

בבין הזמנים לומדים להעריך את המלמד...

יחיאל מיכל מונדרוביץ'

להארות והזמנות: 123ymm@gmail.com